הלכה · משנה תורה · מפרשים · קובץ על היד החזקה · ספר אהבה

קובץ על היד החזקה על משנה תורה, הלכות מילה

רבי נחום טרייביטש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קובץ על היד החזקה על משנה תורה, הלכות מילה

רבי נחום טרייביטש

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קובץ-על-היד-החזקה-על-משנה-תורה-הלכות-מילה/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611162349v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ד 5
הלכה ט 5
הלכה יא 5
הלכה יג 5
הלכה טו 6
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ד 6
הלכה ח 6
הלכה ט 7
פרק ג 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ט 8

פרק א

הלכה א

ומצוה על האב למול כו'. כתב בספ' מהש"ק א"ח סימן תמ"ד אות י"א וז"ל ולכאורה עלה ברוחי נהי דגם אם עבר יום ח' החיוב על האב למוהלו מ"מ אין בו חיוב דאורייתא דהא בקדושין כ"ט ילפינן דהאב חייב למול בנו מדכתיב וימל אברהם את יצחק בנו כאשר צוה אותו ה' והא אברהם מל יצחק ביום ח' נהי דהבן עובר כל יום כשיגדל מקרא דוכל ערל זכר אבל על האב אינו חיוב מה"ת אבל מלשון הרמ"א ביו"ד סימן רס"א ובד"מ שם בשם הכלבו משמע דהוי עשה דאורייתא על האב והב"ד וכ"מ מתוספות דקידושין דמה"ט הוי מ"ע שלה"ג דמן יום ח' ואילך אין לה זמן קבוע ע"ש. הרי דמסיק שם דהוי מה"ת מ"ע בכל זמן אפילו לאחר שעבר יום ח' אלא דלא הביא שם ראיה לזה מתלמודא ומנ"ל. אבל באמת מוכח כן בגמ' שבת דף קל"ב ע"ב בהא דאמר שם תינח גדול קטן בינוני מניין כו' ומשני דאתיא מבינייהו וקשה איך ילפינן מבינייהו דמה לקטן בזמנו שהוא מ"ע על האב והב"ד וגדול מ"ע על עצמו משא"כ בינוני אין כאן מ"ע כלל לעבור בכל יום מי הוא העובר אע"כ דהחיוב על האב בכל עת עד שיגדיל וטעם הדבר כמ"ש רש"י שם דמצוה על האב מדכתיב המול לכם כל זכר. וכן מוכח נמי מהא דקיימ"ל מילת זכריו מעכבו מלאכול הפסח עיין יבמות דף ע"א. מ"מ נראה לענ"ד מ"ש הש"ך בח"מ סימן שפ"ב מה שערער שם על האנשים המוהלים המכבדים אחרים למול בניהם ולדעתו הם מבטלים מ"ע ע"ש ועיין בת"ש יו"ד סימן כ"ח אות י"ד שחולק עליו. ולענ"ד נראה להכריע דודאי ביום ח' דלמידין מדכתיב וימל כו' כאשר צוה אותו הדין עם הש"ך דהוי כמו מצות כסוי ודרשינן ושפך וכסהו מי ששפך הוא יכסה ומצוה על האב למולו בעצמו משא"כ מיום הח' והלאה אף שמצוה על האב היינו מדכתיב המול לכם כל זכר והרי הוא כשאר מצות דעלמא דיכול לעשות ע"י שליח אלא שמצוה בו יותר מבשלוחו אבל לא לומר שמבטל מצות עשה אם לא עשה בעצמו:

ועפ"י הכרעתנו יש ליישב קושיית הת"ש שם מה שהקשה אם כדברי הש"ך מאי מקשה הגמ' שבת קל"ג אי איכא אחר ליעבד אחר כו' הא מבטל מ"ע דהחיוב דוקא על האב. ולפ"ד י"ל דקושי' הגמ' שם על הא דיליף אביי בינוני מבינייהו ואמאי צריך ילפותא כלל הא דבר שא"מ הוא דאז אין החיוב על האב למולו בעצמו ויכול למולו ע"י אחר כדפיר"י שם דקו' הוא מקטן ביום ח' אלא דהקו' הוא מבינוני לאביי לשיטתי' ואפשר דדחק ליה לרש"י לפרושי כן דאי ס"ד על בינוני מאי קשיא לתלמודא דלמא אביי יליף מבינייהו אליבא דר"י:

הלכה ד

יש מקנת כסף כו'. עיין כ"מ ועיין בס' מרכבת המשנה:

הלכה ט

וידחה את ל"ת. צ"ע דהא בגמ' שבת קל"ב מסיק דצרעת הוא עול"ת וע"ש בתוספות האי כו' וגם בהלכות טומאת צרעת פ"י לא הביא רבינו שם שעובר בעשה וכן בפי' המתניתין דנגעים פ"ז משנה ה' ואין לומר דס"ל מדאמר ר"א שם כגון מילה בצרעת משמע דס"ל דלא הוי אלא ל"ת עדיין קשה על ר"א דבשר יתירא הוא וצ"ע. ועיין מ"ש בזה במס' עירובין בש"י דף י' ע"ד ליישב שיטת הרמב"ם ושיטת התה"ד דאב רשאי למול בשבת אע"ג דפסיק רישי' דניחא ליה הוא ועיין עוד מ"ש במוהל חדש אי רשאי למול בשבת בש"י ביצה דף כ"ו ד"ה בשאינן בדוקין:

הלכה יא

ויוצא דופן. רבינו מספקא ליה אי הלכתא כר"א מש"ה פסק דנימול לשמונה ואינו דוחה שבת ועיין בחידושי רשב"ם בסוגי' וראיתי בס' יד דוד שכתב קושי' בשם מהרי"ט אלגאזי דביבמות ע"א דחיק לאשכוחי מילת זכריו דהוי בשעת אכילה ולא בשעת עשייה ופריק בגוונא דדחיקא טובא למה לא מוקי ביוצא דופן שנולד בין עשייה לאכילה דנימול מיד להך מ"ד אלא ש"מ דכולהו אמוראי דהתם ס"ל דאינו נימול אלא לח' ואין כאן ספק הלכה ע"ש. וכתב שם לתרץ דאפשר דהך מ"ד דנימול מיד אין הכוונה שחייב למולו מיד אלא שיכול למולו מיד אבל חיוב היכא מצינו, נמצא לפי"ז כיון דאין חיוב אפילו להך מ"ד להכי לא מוקי הגמ' ביבמות ביו"ד כיון דאין חיוב למולו לא מעכב ע"ש שהב"ר לזה לדחות בקל. וגם גוף הדין שכתב דלא מעכב אם אינו חיוב למולו מיד לא מחוור דהרי אנן קיימ"ל אם לא טבל אמהותיו לשם עבדות מעכבות מלעשות הפסח והוא מהתוספ' בדברי רבינו פ"ה מהלכות פסח הל' ה' והרי גם שם ודאי דאינו מחוייב להטבילה מיד אלא הרי הוא כמילה לעבדים וכתיב ומלתה אותו אז יאכל בו וע"כ צ"ל כיון דיכול להטבילה טבילה מעכב א"כ ה"נ כיון דעכ"פ יכול למוהלו מעכב מלאכול הפסח. וקושיא זו י"ל לדעת רבינו וסייעתו די"ל דגם אמוראי דהתם הא מסופקים בהלכה אי צריך להמתין עד יום ח' שלא למולו תוך זמנו ומש"ה לא הוי מצי לאוקמי ביוצא דופן:

הלכה יג

אלא שנשתהה. עי' מ"ש בזה בש"י ר"ה דף ג' ע"א באריכות:

הלכה טו

ודוחה את יו"ט שני. ואנן קיימ"ל כשיטת הרא"ש וסיעתו שאפילו יו"ט שני אינו דוחה ועיין בדג"מ א"ח סימן של"א דגם אם נולד בבה"ש אין למולו ביו"ט שני אף דהוי ס"ס ספק שמא היה לילה והיום זמנה היא ואת"ל יום דלמא היום חול הוא אעפ"כ משום דהספק השני הוא דשיל"מ אין להקל ע"ש. וגם לפי שיטת רבינו בפ"ו מהלכות יו"ט הי"ד לדידן דבקיאינן לא מיחשב לספיקא והוי ודאי דרבנן. ונראה דגם רבינו פה דמתיר ביו"ט שני היינו בזמן שהיו מקדשין עפ"י הראיה דהוי ספק וסמך עצמו כאן על מ"ש בהל' יו"ט:

פרק ב

הלכה א

אבל אם יש בקיאין עומדין ע"ג מותר. הרז"ה בפרק א"מ הובא דבריו בכנה"ג והוא תמוה דהא רב ור"י ילפי מקראי ועיין בכ"מ ומיושב דברי הרז"ה ודו"ק:

הלכה ד

מל ולא פרע כו'. כתב מהרי"א ממיץ הא דאמרינן מל ולא פרע כאילו לא מל ה"מ בקטן אבל בגדול א"צ לפרוע פסקי הר"ם ריקנאטי סימן תקצ"א כנה"ג יו"ד סימן רס"ד ועיין בתוי"ט במתניתין ובקול הרמ"ז ודו"ק ועיין בס' זרע יעקב להגאון מ"ו שבת דף ס' ע"א:

הלכה ח

ואח"כ נשפכו החמין כו'. ועיין בכ"מ הביא מחלוקת הרז"ה והרמב"ן היכא דאשתפך חמימיה דבתר מילה מקמי מילה אם תדחה מילה דדעת הרז"ה והרשב"א דלא מלין כלל והרמב"ן דעתו להתיר דאין למצוה אלא שעתה ואין לדחות מילה מפני דחיית שבת שיבוא אחר כך ועיין בח"ר שהאריך ומסיק כהרז"ה מהא דאמרינן ב"ה אומרים לא ישחוט אלא א"כ היה לו עפר מוכן ושווין שאם שחט שיחפור בדקר ואמאי אין אנו מתירין משום שמחת י"ט בשעתה דאין כאן דחוי ואח"כ יבוא מ"ע דכיסוי ולפי מ"ש הכ"מ שאני מילה דאית בה כרת א"כ יש לדחות ראיה זו. ונראה דהרמב"ן לא התיר כ"א בסתם ולדות אבל בס' בן ז' או בן ח' הגם דאנן קיימ"ל כראב"א דף קל"ו דמולין אותו בממ"נ כמ"ש רבינו פ"ב הלכה י"ד מ"מ אם אשתפך חמימיה דבתר מילה אז אין מולין דלא שייך בזה סברת הרמב"ן אין למצוה אלא שעתה אלא דלפ"ז קשה הא דמקשה שם אלא הא דתניא ספק בן שבעה אין מחללין ואמאי כו' ממ"נ ומשני לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואמאי לא משני דגם לדידן מיתוקמא שפיר דאין מולין אותו כלל

וכגון דאשתפך חמימיה דבתר מילה מקמי מילה ואפשר דאה"נ דהוי מצי לשנוי' הכי אלא דלא רצה להאריך. ובאמת נשמע מדר"א לרבנן וכמו דלר"א דמכשירין דוחין וגבי ספק לא ה"נ לדידן מדחי' ספק מילה משום חילול שבת שאח"כ וזה הנראה בשיטת הרי"ף שהביא להא דתניא ספק בן שבעה אין מחללין עליו את השבת דנ"מ באשתפך חמימיה הגם שכתבו דדעת הרי"ף מסכמת עם שיטת הרז"ה מ"מ לענ"ד כמ"ש הגם שלא כתב רבינו סברת ראב"א היינו משום דסברא פשוטה היא ואצטריך להאי טעמא גם לסתם ולדות כיון דקיימ"ל כרשב"ג אע"ג דבדרבנן בעלמא היא משום מיעוט המצוי ועיין מרח"ש בקונטרס עגונות דף נ"ו ועיין בר"ן שכתב דהרי"ף לא פסק כראב"א וצ"ע והנלענ"ד כתבתי:

הלכה ט

כללו של דבר. עיין בפרק ו' מהלכות שבת הלכה ט' ומ"ש שם בס"ד ועיין ב"י סי' ש"ז:

פרק ג

הלכה א

מצוה על האב כו' לפיכך כו'. יראה מדברי רבינו פה מדקתני ברכה לאב מהטעם מפני שיש לו מצוה יתירא יתר על מצות שמצוין כל ישראל ולא מחלקין בין אם מל ביום שמיני או אח"כ מוכח כמ"ש בפ"א הלכה א':

הלכה ב

ואם היו שם עומדין. משמע דא"צ עשרה מ"מ היכא דאפשר בעשרה עבדינן לה בעשרה כמבואר בש"ע סי' רס"ה. כתב בשה"ג נוהגין לעמוד מפני הנושא התינוק לברית מילה מטעם שעוסק במצוה וכמו שאמרו בפ"ג דבכורים כל בעלי אומניות שבירושלים היו עומדים לפניהם, עיין כנה"ג:

הלכה ה

והמל אדם גדול. אבל קטן א"צ לכסות ערותו כיון דלתקוני המילה קאתי לא קרי' ביה לא יראה בך ערות דבר שאין קדושה כקדושת המילה. ויש עוד טעם דערות קטן אינה נקרא ערוה ועיין מ"ש רבינו בפ"ג מה' ק"ש ודו"ק ועיין בכנה"ג יו"ד סימן רס"ה אות כ"א:

הלכה ו

וכן אנדרוגינוס א"מ. עי' ב"ח סימן רס"ה שהאריך הרבה ועיין מה שאכתוב בס"ד בפ"ב מהלכות שופר הלכה ב':

הלכה ט

בא וראה כמה חמורה מילה כו'. ואמרינן בגמרא שבת דף ק"ל תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך כו' עדיין עושין אותה בשמחה. והטעם לזה נראה עפ"י מה שיש לדקדק במה שאמר לו השי"ת לאברהם אבינו ע"ה ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך לדורותם ומלת אתה דכתיב שנית הוא שפת יתר ונראה ליישב. ומקודם נבאר מקראי קודש ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות. ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות וגו'. ויש להרגיש מה פחד עלה על לבם הלא ראו מעשה ה' וגבורתו והלא כבר שמעו שני דברות ויצאה נשמתן והחזירן הקב"ה ע"י טל כמבואר במס' שבת פרק ר"ע ומה תשובה השיב להם משה (על) [אל] תיראו אם באמת יראו לנפשם. אבל הכונה נראה עפ"י מ"ש בעל עקרים על קרא ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו דשורת הדין נותן שאם ח"ו אדם עובר עבירה שיהיה ענוש עונש נצחיי לעזוב המצוה שעבר על צווי של הקב"ה שהוא חי וקיים לנצח אבל השי"ת מתנהג עמנו במדת החסד ליתן השכר לפי ערך המצוה באין תכלית שכר הנצחיי והעונש לפי ערך המצווה שהוא בן אדם ובעל תכלית. והנה יש מקום לחלק בסברא עפ"י מ"ש הרי"ט גבי מורד במלכות העונש חמור אם שמע דבריו מפיו ולא אבה לשמוע כמו שאם שמע ע"י שליח ועבר עליהם. וא"כ העולה על הדעת שלכך אין העונש עונש נצחיי מפני שאנחנו לא שמענו התורה מפי הקב"ה בעצמו כ"א ע"י שליחו הנאמן משה רבינו ע"ה. וזה שעלה על דעתם מה שאמרו דבר אתה עמנו ונשמעה כי אם גם ח"ו יקרה לפעמים שעוברים על התורה יהיה עכ"פ העונש בתכלית ולא יהי' נצחיי ואל ידבר עמנו ה' פן ח"ו אם אנחנו עוברים על דבריו אשר יצא מפיו יהיה עונש נצחי. וז"ש פן נמות פירוש עונש הנצחיי ויפה עלה מורך בלבבם והטיבו אשר דברו אלא דראה משה ע"ה דעתם וירד לעומק כונתם ושני דברות הראשונות אנכי ולא יהיה לך אשר כבר שמעו מפיו לפי דעתם יהיה בזה עונש הנצחיי אם ח"ו יעברו עליהם. ומשה איש האלהים הוא ידע בנפשו חסד השי"ת דגם מה שישמעו מפיו אם ח"ו יעברו ג"כ לא יענישם עונש הנצחיי ואין לך דבר שהוא עומד בפני התשובה וזה שהשיב להם משה אל תיראו כי אלו הדברות אשר כבר שמעתם מפי השי"ת גם ע"ז לא יענוש אתכם עונש הנצחיי כי לא בעבור זה בא רק לתקוע בלבבכם אהבתו ויראתו כל הימים ולהראות אתכם כי לו הכח והגבורה בכל האותות אשר הראנו. ועפ"י דברינו יש מקום לפרש מה שאמרו במדרש רבה פרשה ויחל משה שמשה רבינו ע"ה התנצל בעד ישראל על עשיית העגל ואמר לי צוית שאמר לשון יחיד אנכי

ה' אלהיך לא יהיה לך. ובאמת הדבר תמוה מאוד הא גם בני נח נצטוו על שני דברות אלה והוא אחד משבע מצות כמבואר במס' סנהדרין והרב הגאון מ"ו הביא ממדרש זה ראיה לשיטת הסוברים דב"נ אינם מצוים על השיתוף וגבי העגל עבדו בשיתוף כמ"ש בגמ' סנהדרין אלמלא וי"ו שבהעלוך לא נשתייר שריד ופליט. ולי נראה דאין כונת משה בזה שהשי"ת לו לבד צוה את הדברות האלה א"כ מה זה שהשי"ת צוה להם לפרוש שלשה ימים להיות נכונים ונראה אליהם בקולות וברקים ובערפלי טוהר. אלא דמשה היה ירא שהשי"ת יענשם על עבדם את העגל עונש הנצחיי מפני שישמעו אותן הדברות מפיו מכבודו ובעצמו וע"ז אמר להם משה רבש"ע הלא דברת אלי בלשון יחיד אף כי גם המה שמעו אבל מפני שדברת בלשון יחיד הראית להם שלא יענשו עונש הנצחיי רק עונש הראוי למי שיעבור על צווי הנאמר להם ע"י שליח. וז"ש דוד המלך ע"ה ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפני. פי' ראוים היה להם לעונשם עונש הנצחיי לולא משה בחירי עמד לפניו ואמרתי לו אנכי ה' אלהיך שיהיה נחשב לישראל כאילו שמעו מפי משה וזה גרם שלא לענוש עונש הנצחיי ובזה פירוש המדרש עולה כהוגן. ובזה כעס משה רבינו ע"ה על מחלוקת קרח שאמרו כי כל העדה כלם קדושים ומדוע תתנשאו ויפול משה על פניו ופירש"י תש כחו שהיה סרחון רביעי והיינו כי כל העדה כולם קדושים ופירש"י כולם שמעו בהר סיני וא"כ ראוי להם עונש הנצחיי:

ועתה בענין מצות מילה שאמר השי"ת בעצמו ובכבודו לאברהם אבינו ע"ה פא"פ לקיים מצוה זו בלתי ספק שהיה זריז מאוד לשמור מצות ה' ולעשות אותו בשמחה ובטוב לבב משא"כ אנחנו אנו לא שמענו כ"א ע"י שליח פן ח"ו נתרשל בדבר המצוה זו שלא לעשותה בשמחה ובחשקת לבב ובנפש חפיצה. וז"ש השי"ת לאברהם אבינו ע"ה והבטיחו ואמר ואתה את בריתי תשמור אתה ששמעת מפי בלתי ספק שתהי' זריז מאוד לעשות בשמחה אבל אני מבטיחך אתה וזרעך גם זרעך יהיה עושין הדבר בשמחה לדורות עולם ולהיות זהירים במצוה כמוך. וה' הטוב יחזק את לבבינו לשמור את כל מצותיו ואת כל חקותיו כל הימים: